

Waarheen met onze Esperanto-bibliotheken?

Situatieschets

In de jaren 1970 namen, op verschillende plaatsen in Europa, privé-personen het initiatief om collecties van boeken en tijdschriften in en over Esperanto (en andere plantalen) te verzamelen. Zij slaagden er telkens in op korte tijd een relatief volledige collectie over het thema bijeen te brengen, mede dank zij hun onderlinge contacten. Zij waren ook vooruitziend en werkten constructies uit die er voor moesten zorgen dat de opgebouwde collectie ook na hun overlijden bleven voortbestaan.

Voor België was het César Vanbiervliet die samen met Jan Hanssens en Gerard Debrouwere boeken en tijdschriften verzamelde en de collectie als afzonderlijk fonds onderbracht in de Stedelijke Openbare Bibliotheek van Kortrijk.

Na het overlijden van César (in 1992) en zijn medewerkers was de collectie weliswaar veilig ondergebracht in de stadsbibliotheek, maar meer niet. Een bibliotheek heeft voortdurend onderhoud nodig, en de (enkele) vrijwilligers die na hen kwamen zijn geen gedreven gepensioneerden die bijna voltijds met de bibliotheek bezig zijn, maar personen die ook nog andere activiteiten hebben en hoogstens een tiental of enkele tientallen uren per maand aan de bibliotheek kunnen besteden.

De bibliotheken in de andere landen (Duitsland, Engeland, Nederland, Spanje...) hebben elk hun eigen karakter en hun eigen statuut, maar de problemen waarmee ze geconfronteerd worden zijn ongeveer dezelfde. Alleen de 'Sammlung für Plansprachen' in Wenen (<http://www.onb.ac.at/sammlungen/plansprachen.htm>) springt eruit: het is een onderdeel van de Oostenrijkse Nationale Bibliotheek en wordt op een professionele wijze en door betaald personeel beheerd.

Waar staat Kortrijk nu?

Na een periode waar helemaal geen activiteit was, is jaren gewerkt aan het voorlopig ordenen van het binnengekomen nieuw materiaal. (Dat is een unieke eigenschap van Esperanto-bibliotheken: zelfs als er niemand is, wordt de collectie toch aangevuld.) De fichebakken werden vervangen door een eenvoudige internetcatalogus (voorlopig adres http://www.geocities.com/esperanto_kortrijk/esperantofonds.html, ook te bereiken via het menu op <http://www.esperanto.be/>). De meeste individuele schenkingen werden geordend en geïnventariseerd. Binnenkort zouden de thematische collecties (muziek, affiches...) toegankelijk moeten gemaakt worden. Een stuk aanwinsten zit al een tijd ergens in een magazijn geblokkeerd, maar ook daarvoor is een oplossing in het vooruitzicht.

Een project waar al enkele jaren aan gedacht wordt is het opzetten van een uitwisselingssysteem tussen bibliotheken. Vooral voor tijdschriften heeft een bibliotheek vaak meerdere exemplaren van hetzelfde nummer, terwijl andere nummers ontbreken. Contacten met andere bibliotheken zouden de tekorten kunnen aanvullen. Tijdschriften waar dan nog grote aantallen dubbels van overblijven, kunnen gebruikt worden om elders in de wereld een nieuwe bibliotheek op te starten. Een kleine uitwisseling met Rotterdam is onlangs gebeurd; een grotere zending voor Aalen wordt voorbereid. Een interessante aanbieding kon vorig jaar wegens tijdsgebrek niet behandeld worden.

Tijdschriften uitwisselen lijkt op het eerste zicht eenvoudig, maar na enkele testen is gebleken dat het een ingewikkeld en vooral een tijdrovend werk is, teveel voor de huidige vrijwilligersploeg. Als veel tijd besteed wordt aan het opmaken van lijsten van dubbele of ontbrekende exemplaren, aan het opzoeken van tijdschriftnummers... blijft er helemaal geen tijd meer over voor het normale bibliotheekwerk: het catalogeren van wat binnenkomt en het beantwoorden van vragen.

Werkruimte

Het Esperanto-Fonds César Vanbiervliet is meeverhuisd van de vroegere lokatie naar de huidige stadsbibliotheek in de Leiestraat te Kortrijk. Daar kreeg het, samen met een historisch fonds, een langwerpige ruimte in de kelderverdieping ter beschikking. Rond 1995 werd door de leiding van de bibliotheek gevraagd te verhuizen naar een andere ruimte, eveneens in de kelderverdieping en eveneens gedeeld met een ander bestand. Deze verhuizing heeft voor- en nadelen opgeleverd. Het was een kans om enkele in de loop der jaren ontstane onlogische klasseringen te verbeteren. Er zijn nu veel meer lopende meters rekken dan vroeger, maar het zijn verrijdbare ('compactus-') rekken waar men moeilijker tussen kan werken. Er is ook minder plaats voor werktafels (in de praktijk slechts voor twee personen). Er is echter onlangs plaats vrijgekomen en als het Fonds die zou ter beschikking krijgen, zou veel efficiënter en met meer personen tegelijk kunnen gewerkt worden.

Er zijn plannen om de volledige stadsbibliotheek naar een andere plaats in Kortrijk te verhuizen, maar die plannen lijken op de lange baan geschoven te zijn; zij zullen in de voorzienbare toekomst geen invloed hebben op het Fonds. Daarnaast vragen sommigen zich ook af of het Fonds wel thuishoort in de stadsbibliotheek. Zijn de ergoedcel of het stadsarchief niet meer geschikt voor dit soort collectie? Iets om over na te denken.

Een oude droom...

Als sedert ik met Esperanto-bibliotheken bezig ben (en dat is ongeveer van toen computers en internet opkwamen) stel ik vast dat de wijze waarop onze bibliotheken hun catalogi samenstellen eigenlijk niet efficiënt is. Elke bibliotheek maakt voor elk boek zijn eigen fiche (vroeger een kaartje, nu een item in een computerbestand), volgens de eigen inzichten: telkens een andere indeling, telkens andere opgenomen gegevens, risico op fouten... De klassieke bibliotheken hebben, van zodra de informaticamogelijkheden dit toelieten, het probleem opgelost door één centrale catalogus te maken (voor de Vlaamse bibliotheken bijvoorbeeld op het niveau van de provincie of het gewest, zie o.m. www.bibliotheek.be), waarop andere bibliotheken zich konden aansluiten. De voordelen zijn duidelijk: het moeilijke en delicate werk - het catalogeren - hoeft maar eenmaal te gebeuren en de afzonderlijke bibliotheken kunnen zich beperken tot het bijvoegen van de informatie die van belang is voor de eigen collectie.

Nu er bijna overal breedband-internet is en grote internet-databases gemeengoed zijn geworden, zou zoiets ook voor Esperanto-collecties moeten kunnen. Het gebeurt al onrechtstreeks en op kleine schaal: er worden bestandjes doorgestuurd en de vrijwilligersbibliotheken gaan regelmatig kijken bij de professionele collega's in Wenen als er twijfels bestaan over de juiste catalogeringswijze.

Er is al heel wat gedaan: de al vermelde professionele catalogus in Wenen, Wikipedia-pagina's over tijdschriften en auteurs (bijvoorbeeld <http://eo.wikipedia.org/wiki/Esperanto->

[gazeto](#)), een collectie titelpagina's op Ipernity (www.ipernity.com/group/bibliografio), de rubriek 'Laste aperis' en de nieuwsbrieven van de uitgevers voor nieuwe publicaties... Wat ontbreekt is de grote, overkoepelende, eenvormige structuur. Er is enkele jaren geleden een aanzet gegeven door E@I (www.ikso.net), maar ik stel vast dat het onderdeel Bretaro.net weer verdwenen is. De vereiste werkkraft op vlak van informatica en bibliotheekbeheer werd blijkbaar niet gevonden. Ik ben er nochtans van overtuigd dat de juiste personen binnen de Esperantobeweging aanwezig zijn, maar dat ze elkaar niet kennen.

De overkoepelende structuur hoeft niet omvangrijk te zijn: een centrale database kan, eenmaal opgestart (wat een zware tijdsinvestering zal zijn), beheerd worden door enkele personen, om het even waar in de wereld. Het 'voeden' van de database is een taak die kan verdeeld worden. Er kan onder bibliotheken afgesproken worden dat elk enkele letters van het alfabet voor zijn rekening neemt; Japanners kunnen zorgen voor detailregistratie van Japanse tijdschriften, Brazilianen voor Braziliaanse tijdschriften (maar toch een beroep doen op anderen waar dat nuttig is); uitgevers kunnen al op voorhand de basisgegevens van hun publicaties registreren; specialisten kunnen zich ontfemen over de gecompliceerde zaken, zoals het digitaliseren van zeer oude of moeilijk vindbare documenten...

Wat hebben wij (en Esperanto) er aan?

Meetbaar, in financiële cijfers uitdrukbaar resultaat is er voor iets dergelijks uiteraard niet, maar dat is er ook niet voor iemand die zijn genealogie opzoekt of met zijn fiets de Mont Ventoux beklimt. De beloning is de voldoening dat men meewerkt of meegewerkt heeft aan een geslaagd project.

Voor Esperanto zou hun goed functionerend internationaal bibliotheekstelsel een van de weinige zaken zijn waarmee wij ons kunnen tonen aan de buitenwereld. Het kan het bewijs zijn dat het mogelijk is om met de taal en met de mensen die er achter staan een ambitieus, gecompliceerd project te realiseren.

De zo gerealiseerde betere toegankelijkheid van onze bibliotheken (die, eerlijk gezegd, eigenlijk beter archieven zouden moeten genoemd worden) zou ons toelaten de geschiedenis van onze eigen beweging grondiger te leren kennen, maar kan ook voor historici en andere wetenschappers die niet in de taal geïnteresseerd zijn een schat aan informatie over hun vakgebied opleveren.

Tenslotte zou een initiatief waarvan de aanzet bij ons gegeven wordt Kortrijk en Vlaanderen (of de Vlaamse Esperantobond) een ietsje belangrijker maken op de wereldkaart.

Roland Rotsaert